

Binnen de vaste commissie voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschap hebben enkele fracties de behoefte om vragen en opmerkingen voor te leggen over de brief van de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap d.d. 6 juli 2023 inzake de brief Voorkomen van niet-medisch noodzakelijke non-consensuele behandelingen intersekse kinderen (Kamerstuk 30 420, nr. 384).

De voorzitter van de commissie
Michon-Derkzen

De adjunct-griffier van de commissie
Meester-Schaap

Inhoud

I Vragen en opmerkingen uit de fracties

- Inbreng van de leden van de VVD-fractie
- Inbreng van de leden van de D66-fractie
- Inbreng van de leden van de PvdA-fractie en GroenLinks-fractie
- Inbreng van de leden van de PvdD-fractie
- Inbreng van de leden van de SGP-fractie

II Reactie van de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

I Vragen en opmerkingen uit de fracties

Inbreng van de leden van de VVD-fractie

De leden van de VVD-fractie hebben met interesse kennisgenomen van de brief Voorkomen van niet-medisch noodzakelijke non-consensuele behandelingen intersekse kinderen. Deze leden hebben hierover nog enkele vragen.

De leden van de VVD-fractie lezen dat uit het onderzoek blijkt dat er meer data nodig is om kinderen met DSD¹ goed in kaart te brengen. Welke data mist op dit moment nog en hoe gaat de Minister ervoor zorgen dat de benodigde data beschikbaar komt? Daarnaast lezen deze leden dat de Minister samen met de Minister van VWS² op korte termijn een verkenning gaat doen samen met de betrokken zorgprofessionals hoe nnmb's³ waar mogelijk kunnen worden voorkomen. Wanneer verwacht de Minister de resultaten hiervan met de Kamer te kunnen delen?

Inbreng van de leden van de D66-fractie

De leden van de D66-fractie hebben kennisgenomen van de aankondiging van een nadere verkenning naar de mogelijkheden van het voorkomen van niet-medisch noodzakelijke ingrepen bij intersekse kinderen. Deze leden zijn het met de Minister eens dat het van belang is om verschillende betrokkenen en belangenvetegenwoordigers hier ook in te horen. Zij kijken uit naar de planning van de verkenning aankomende december.

Inbreng van de leden van de PvdA-fractie en GroenLinks-fractie

De leden van de PvdA-fractie en GroenLinks-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van de brief van de Minister over niet-medisch noodzakelijke en non-consensuele behandelingen bij intersekse kinderen. Deze leden zijn verheugd te lezen dat de intentie van de Minister is om nnmb's bij intersekse kinderen te voorkomen, maar betreuren de trage voortgang. Daarover hebben zij enkele vragen.

De leden van de PvdA-fractie en GroenLinks-fractie vinden het zeer urgent dat intersekse kinderen beter worden beschermd tegen onnodige medische ingrepen. Al in 2019 heeft de Kamer de motie van de leden Bergkamp en Van den Hul aangenomen waarin wordt verzocht om een onderzoek naar de mate waarin nnmb's plaatsvinden bij jonge intersekse kinderen.⁴ Het heeft echter tot december 2022 geduurd voordat het onderzoeksrapport van Nivel⁵ verscheen en pas in juli 2023 informeerde

¹ DSD: Differences of Sex Development.

² VWS: Volkgezondheid, Welzijn en Sport.

³ nnmb: niet-medisch noodzakelijke non-consensuele behandelingen.

⁴ Kamerstuk 35 300 VIII, nr. 131.

⁵ Nivel: Nederlands Instituut voor Onderzoek van de Gezondheidszorg.

de Minister de Kamer over het vervolgproces. Dat de boodschap daarvan is dat de Minister van OCW⁶ samen met de Minister van VWS een verkenning gaat uitvoeren naar het voorkómen van nnmb's bij intersekse kinderen vinden deze leden teleurstellend. Hoe verklaart het kabinet deze trage voortgang? De Minister wijst op de complexiteit van het onderwerp, maar had de verkenning niet meteen na het verschijnen van het onderzoeksrapport van start kunnen gaan?

De leden van de PvdA-fractie en GroenLinks-fractie lezen dat het kabinet aangeeft te verkennen hoe nnmb's waar mogelijk voorkomen kunnen worden. Tegelijkertijd is er consensus tussen de Nederlandse organisatie voor seksediversiteit, het VN⁷-comité tegen foltering, het VN-kinderrechtencomité, de Raad van Europa, het Europees Parlement en de Nationaal Coördinator Discriminatie en Racisme dat onnodig chirurgisch ingrijpen bij kinderen met DSD in strijd is met mensenrechten. Het is dus bekend dat nnmb's een schending zijn van door Nederland geratificeerde verdragen en dat nnmb's nog steeds plaatsvinden. Het is ook bekend dat artsen al zeventig jaar nnmb's uitvoeren en dat meer dan twintig jaar overleg met artsen niet tot een oplossing heeft geleid. Deze leden zijn dus erg benieuwd naar waarom de Minister zolang nodig heeft om daar iets aan te doen. Is dan een «verkenning» om nnmb's «waar mogelijk» te voorkomen niet te voorzichtig? Zou het niet wenselijker zijn om zo snel mogelijk naar een verbod op nnmb's toe te werken? Zo ja, welke concrete stappen zet de Minister om dit doel te bereiken? Zo nee, waarom niet?

De leden van de PvdA-fractie en GroenLinks-fractie vinden de verkenning op dit moment ook bijzonder, omdat Nederland recent nog in VN-verband heeft opgeroepen om de intersekse rechten te beschermen, waaronder de oproep «om meer inspanningen te leveren om geweld, schadelijke praktijken en discriminatie op basis van geslachtskenmerken te bestrijden, de onderliggende oorzaken aan te pakken en beschermende wetten en beleid te implementeren in nauw overleg met de betrokkenen, om de volledige realisatie van de mensenrechten van intersekse personen te garanderen».⁸ Deze leden vinden het opvallend dat Nederland zo'n oproep doet terwijl het kabinet de zaken hier nog niet op orde heeft. Kan de Minister hierop reflecteren? Tevens verwijzen de leden hierbij naar het feit dat het kabinet twee jaar geleden al het Regenboogstembusakkoord heeft ondertekend, waarin de belofte is opgenomen om de komende kabinetsperiode te komen met een wettelijk verbod op non-consensuele, niet-noodzakelijke medische behandelingen van intersekse kinderen en volwassenen.⁹ Graag ook een reflectie op dit punt.

De leden van de PvdA-fractie en GroenLinks-fractie lezen in de beslisnota dat een nadeel van een wettelijk verbod weerstand van medische professionals is en dat deze weerstand de totstandkoming van een kwaliteitstandaard in de weg zou kunnen zitten. Binnen de Wgbo¹⁰ is bepaald dat artsen medische ingrepen mogen doen, met toestemming van de ouders, bij kinderen onder twaalf jaar als daar medisch gezien noodzaak voor is. Deze artsen hebben dus alle ruimte om medische

⁶ OCW: Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

⁷ VN: Verenigde Naties.

⁸ 54th Human Rights Council, 4 oktober 2023, «General Debate Item 8: Follow-up and implementation of the Vienna Declaration and Programme of Action. Joint statement delivered by H.E. Ambassador Heidi Schroderus-Fox, Permanent Representative of Finland, 4 October 2023.», (https://finlandabroad.fi/web/geneve/speeches-and-statements/-/asset_publisher/1Vr8pXyhyN56/content/general-debate-item-8/384951).

⁹ COC, 2021, «Regenboogstembusakkoord», (<https://www.coc.nl/wp-content/uploads/2021/03/COC-Regenboog-Stembusakkoord-2021.pdf>).

¹⁰ Wgbo: Wet geneeskundige behandelovereenkomst.

standaarden te ontwikkelen voor ingrepen bij kinderen en het zijn artsen die bepalen wanneer behandelingen medisch noodzakelijk zijn via diezelfde standaarden. De Wgbo geeft artsen ook veel ruimte, zoals blijkt uit de wettekst: «alle verrichtingen – het onderzoeken en het geven van raad daaronder begrepen – rechtstreeks betrekking hebbende op een persoon en ertoe strekkende hem van een ziekte te genezen, hem voor het ontstaan van een ziekte te behoeden of zijn gezondheidstoestand te beoordelen.» Kan de Minister nader toelichten waar deze weerstand bij medische professionals vandaan komt? En op welke manier zou dit de totstandkoming van een kwaliteitstandaard in de weg zitten? In hoeverre staat hierbij het belang van het kind voorop?

In de Wgbo is bepaald dat ouders mogen bepalen welke behandeling hun kinderen, tot twaalf jaar, krijgen. Na het twaalfde levensjaar kunnen kinderen daar zelf over beschikken. De wet is primair gericht op geneeskundige behandelingen, hetgeen niet opgaat voor niet-medisch noodzakelijke ingrepen. Toch wordt de bevoegdheid die ouders hebben over hun kinderen tot twaalf jaar zo begrepen dat zij ook mogen bepalen over niet-noodzakelijke medische behandelingen. Deelt de Minister de mening van de leden van de PvdA-fractie en GroenLinks-fractie dat de wet nu ruimer wordt opgevat dan deze is bedoeld? Zo ja, is de Minister bereid de Wgbo aan te scherpen zodat wordt geëxpliciteerd dat er altijd een medische noodzaak moet zijn voor behandelingen van kinderen onder de twaalf jaar? Zo nee, waarom niet?

De leden van de PvdA-fractie en GroenLinks-fractie constateren dat de titel van het onderzoeksrapport van Nivel «kinderen met DSD» vermeldt. De motie van de leden Bergkamp en Van den Hul richtte zich echter op intersekse kinderen. Hoewel het nagenoeg om dezelfde groep mensen gaat, betreft het een verschil tussen een geneeskundige en een sociaalwetenschappelijke benadering. Welke overwegingen liggen eraan ten grondslag dat een geneeskundige benadering is verkozen boven een sociaalwetenschappelijke voor het onderzoeksrapport? Is hiermee het aspect van mensenrechten, zoals ook verwoord in de aanbeveling van het VN-Comité tegen Foltering om intersekse kinderen beter te beschermen tegen onnodige medische ingrepen, wel voldoende in beeld gebleven?

De leden van de PvdA-fractie en GroenLinks-fractie stellen dat het gebruik van de woorden als «normaliseren» of «corrigeren» bij medische ingrepen bij intersekse kinderen eraan bijdraagt dat opereren door de ouders niet wordt ervaren als keuze, maar als noodzakelijk om het uiterlijk van de geslachtsorganen aan te passen en de functionaliteit te waarborgen. De voor het onderzoeksrapport geïnterviewde zorgprofessionals zeggen daarentegen dat het beleid ten aanzien van genitale ingrepen bij kinderen met DSD de laatste tien jaar veel terughoudender is geworden en zorgverleners soms zien dat juist ouders aandringen op een operatie bij hun kind terwijl dit medisch niet noodzakelijk is, bijvoorbeeld omdat zij bang zijn dat hun kind later gepest gaat worden en het hebben van (een kind met) DSD in bepaalde omgevingen erg moeilijk ligt. In beide gevallen wordt er vóór en niet dóór de intersekse kinderen besloten. Deze leden vinden echter dat het belang en de geïnformeerde wens van de intersekse kinderen zelf voorop moeten staan en zien het liefst een verbod op medisch niet-noodzakelijke behandelingen van intersekse personen zonder hun eigen toestemming. De demissionair coördinerend Minister van Emancipatie lijkt van goede wil, maar ondertussen kunnen er nog altijd zulke medische ingrepen plaatsvinden. Ziet ook de demissionair Minister van VWS de urgentie van een verbod? Zo nee, waarom niet?

Tenslotte willen de leden van de PvdA-fractie en GroenLinks-fractie weten of het kabinet ook vindt dat er een taak ligt in het zorgen voor meer bekendheid en het verspreiden van feitelijke kennis over het onderwerp.

Dat is volgens deze leden noodzakelijk om te zorgen voor een samenleving waarin ook intersekse personen zich thuis voelen en om vooroordelen weg te nemen. Kan het kabinet toelichten op welke wijze hieraan wordt bijgedragen?

Inbreng van de leden van de PvdD-fractie

De leden van de PvdD-fractie hebben met interesse kennisgenomen van de brief aangaande het voorkomen van nnmb's bij intersekse kinderen. Deze leden zijn van mening dat het de hoogste tijd is om met een wettelijke regulering te komen van nnmb's bij intersekse kinderen. Intersekse kinderen verdienen het om goed geïnformeerd te worden en toestemming te geven voordat zij een medische ingreep ondergaan. De leden zijn van mening dat er voldoende aanleiding is om met een degelijk juridisch kader te komen.

De leden van de PvdD-fractie lezen in de brief dat het kabinet een extra verkenning wil laten uitvoeren en daarbij in gesprek gaat met experts en betrokken organisaties. Deze leden erkennen en waarderen dat het kabinet de eerste stappen in de juiste richting lijkt te zetten en de zorgen, aanbevelingen en argumenten van de NNID¹¹, VN-comités, de Raad van Europa, het Europese Parlement en de NCDR¹² serieus lijkt te nemen. Al deze organisaties pleiten ervoor om met niet-medisch noodzakelijke behandelingen bij intersekse personen te wachten tot een kind oud genoeg is om zelf toestemming te geven. Deelt de Minister dat deze organisaties zwaarwegend advies geven, van experts tot vertegenwoordigers van de mensen over wie er gesproken wordt? Hoe zorgt de Minister dat er geen beleid gevoerd wordt over intersekse personen zonder dat zij zich herkennen in het gevoerde beleid?

Daarnaast vragen de leden van de PvdD-fractie of het kabinet, ondanks de demissionaire staat, nog van plan is om de Kamer uiterlijk in december van dit jaar te informeren over de uitkomsten van de verkenning en de vervolgstappen die zij naar aanleiding van deze verkenning zullen nemen. Wordt de bredere beleidsreactie op het Nivel-rapport ook in december 2023 verwacht?

De leden van de PvdD-fractie wijzen erop dat de regulering van nnmb's onderdeel was van het Regenboogstembusakkoord. Klopt het dat in het coalitieakkoord «Omzien naar elkaar, vooruitkijken naar de toekomst» staat dat het Regenboogstembusakkoord de basis vormt voor het beleid aangaande acceptatie, veiligheid en emancipatie van de LHBTIQ+-gemeenschap? Deze leden vragen dan ook waarom het kabinet zich hier niet volledig aan committeert. Daarnaast vragen zij waarom er veel informatie in de beslisnota's weggelakt wordt op basis van «eenheid van kabinetsbeleid», aangezien de regulering van nnmb's onderdeel is van het Regenboogstembusakkoord en dus het regeerakkoord.

Tot slot vragen de leden van de PvdD-fractie hoe het nog niet komen tot een wettelijke regulering van nnmb's bij intersekse kinderen zich verhoudt tot de internationale oproep van onder andere Nederland om internationaal intersekse rechten te beschermen.¹³

¹¹ NNID: Nederlandse organisatie voor seksediversiteit.

¹² NCDR: Nationaal Coördinator Discriminatie en Racisme.

¹³ 54th Human Rights Council, 4 oktober 2023, «General Debate Item 8: Follow-up and implementation of the Vienna Declaration and Programme of Action. Joint statement delivered by H.E. Ambassador Heidi Schroderus-Fox, Permanent Representative of Finland, 4 October 2023.», (https://finlandabroad.fi/web/geneve/speeches-and-statements/-/asset_publisher/1Vr8pXyhyN56/content/general-debate-item-8/384951).

Inbreng van de leden van de SGP-fractie

De leden van de SGP-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van de brief van de Minister en het onderzoeksrapport. Deze leden vinden het belangrijk dat meer inzicht ontstaat in de mate waarin medische ingrepen bij intersekse kinderen plaatsvinden. Zij hebben nog enkele vragen.

De leden van de SGP-fractie vragen of de Minister een duiding kan geven van de keuze om te spreken van non-consensuele ingrepen. Deze leden merken op dat hiervan gemakkelijk de suggestie kan uitgaan dat sprake zou zijn van ingrepen waarvoor in het geheel geen toestemming is gegeven. Zij constateren dat deze aanduiding niet gelukkig is tegen de huidige juridische achtergrond waarbij ouders in ieder geval tot de leeftijd van twaalf jaar ten volle verantwoordelijk zijn om keuzes te maken en hun instemming te geven. De leden vragen of de Minister tegen die achtergrond een andere aanduiding van de problematiek niet gelukkiger zou vinden.

De leden van de SGP-fractie vragen waarom de Minister in zijn brief enkel het cijfer van 58 DSD-kinderen noemt en hoe hij de stelling rechtvaardigt dat slechts 65 genitale ingrepen zijn verricht bij naar schatting 58 intersekse kinderen. Hoe geeft de Minister zich rekenschap van het feit dat nog in vele honderden andere gevallen genitale ingrepen zijn verricht, zoals in gevallen van hypospadie, die weliswaar strikt genomen niet de indicatie DSD betreffen, maar die wel voluit het vraagstuk van niet-noodzakelijke ingrepen bij minderjarigen kunnen betreffen. Wil de Minister hieraan in het vervolg ook uitdrukkelijk aandacht geven?

De leden van de SGP-fractie vragen hoe de Minister het feit dat nog geen duidelijke regeling bestaat inzake beperkingen van ingrepen bij intersekse kinderen ziet in het licht van ontwikkelingen op andere terreinen, waarbij wel tot verdergaande beperking is gekomen. Deze leden wijzen op het voorbeeld dat na een aangekondigd wettelijk verbod op cosmetische chirurgie zonder noodzaak bij minderjarigen door de beroepsgroep een uitsluiting van deze ingrepen is geregeld. Zou deze situatie in het geval van intersekse niet ook voor de hand liggen? Vindt de Minister het vanuit gezondheidsrechtelijk perspectief verantwoord dat nog zo beperkt bescherming is geregeld?

De leden van de SGP-fractie constateren dat vanuit de medische beroepsgroepen soms terughoudendheid bestaat als het gaat om een wettelijk verbod. Deze leden vragen of de Minister ook verkent of een gedeeltelijk verbod wenselijk kan zijn, bijvoorbeeld alleen voor die categorieën waarvan duidelijk is dat ingrepen absoluut onwenselijk zijn.

II Reactie van de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap